

Hur omsätts psykoanalytikerns begär i praxis?*

Av Eva Löwstedt

Ty utan att gå in på överföringens drivfjäder har vi sagt: det är analytikerns begär som i sista hand verkar i psykoanalysen¹.

Jacques Lacan, 1964

Det tillhör de stora namnens privilegium att på frågan om hur de arbetar hänvisa enbart till intuitionen. I en intervju nyligen i en av Sveriges stora morgontidningar under rubriken *Ögonblickets mästare* svarar den 71-årige fotografen William Eggleston på frågan "Hur vet du att du tagit en bra bild? – Jag vet när jag ser den." Och vidare på frågan: "Hur närmar du dig ett objekt? – Jag tänker inte så. Jag har alltid jobbat på mitt sätt. Jag kan inte förklara det närmare²."

Det har spekulerats i att Freud som utövande analytiker främst hade just en intuitiv förmåga och därför inte fann det lika lätt eller utmanande att uttala sig om tekniken i behandlingsfrågorna. Trycket på honom att presentera sin teknik var stort, men länge ställde han andra uppgifter i första rummet. Vi vet också att hans skrivande, inklusive skrifterna om teknik, i hög grad hade till funktion att föra en diskussion med honom själv och att hans texter därför även präglas av motsägelser, ovisshet och sökande.

Det finns inte någon sammanhängande teori om kliniken. Freud konstaterade på sin tid att han inte kunde åstadkomma det. Han efterlämnade inte ett fullständigt system, skrev ingen sammanfattning, men visade i sitt arbete en del av principerna. Freuds teori utvecklades i takt med hans erfarenhet och nedtecknades efterhand. Att på detta vis över tid skriva sin erfarenhet kan vi anta medverkade till att han förblev levande som författare istället för att bli doktrinär. I förordet till *Abriss der Psychoanalyse* från 1938 ("Psykoanalysens huvudlinjer") beskriver

*Föreliggande text skrevs initialt som del i ett föredrag. En första version presenterades på Freuds Agoras konferens den 29-30 januari 2011 i Köpenhamn. Lacans text *Om Freuds "Trieb" och psykoanalytikerns begär* låg till grund för konferensen.

¹ "Car, nous l'avons dit sans entrer dans le ressort du transfert, c'est le désir de l'analyste qui au dernier terme opère dans la psychanalyse." ("Du Trieb de Freud et du désir du psychanalyste", i *Écrits*, Le Seuil, 1966, ss. 851-854.)

² "Ögonblickets mästare", artikel i *Svenska Dagbladet*, 9 januari 2011.

Freud hur han har för avsikt att i en “dogmatisk form” sammanställa psykoanalysens lärosatser så kortfattat och entydigt som möjligt. Trots denna ansats bevarar han även här sin stil som författare, vilket lämnar en öppenhet för läsaren att tänka vidare själv.

På motsvarande sätt överlämnar Lacan till oss ett öppet testamente när han på kongressen om “La Transmission de la Psychanalyse” i juli 1978 säger: “Det är rätt ledsamt att varje psykoanalytiker ska tvingas – eftersom det nu är så att han måste tvingas – att återuppfinna psykoanalysen.” Detta är ett och ett halvt år innan upplösningen av *École freudienne*, men yttrandet kan nog sägas föregripa denna handling och därmed också avslutningen av experimentet med *la passe*³.

Denna uppmaning: att tvingas uppfinna psykoanalysen på nytt, torde lämna frihet och frustration åt var och en av oss som ger oss i kast med ett sådant projekt.

Vari består då detta projekt, för var och en av oss som är verksamma under namnet psykoanalytiker? Om vi nu inte kan kosta på oss att enbart hänvisa till den nog så viktiga intuitionen, eller att luta oss mot någon särskild skolbildning med en skenbar överenskommelse om vad som gäller: vad svarar vi, vad blir vårt vittnesmål om praxis då vi antar analytikerns funktion? Och vilket begär omsätter vårt företagande?

Analytikerns begär

Det är analytikerns begär som i sista hand verkar i analysen, säger Lacan i sitt föredrag *Om Freuds “Trieb” och psykoanalytikerns begär*.

Det är givet att vår praxis bygger på begäret, men hur det konstitueras låter sig knappast beskrivas i jagform, som ett gängse personligt vittnesbörd, dels därför att det är svårfångat, men först och främst därför att psykoanalytikerfunktionen inte är i jagform. *Jag* är inte psykoanalytiker – *är* inte psykoanalytiker – utan psykoanalytikerfunktionen kan väl på något vis aktualisera frågan om antagandet av en skenposition.

Lacan drog sig ju inte heller för att göra det på sin tid smått skandalösa uttalandet att det inte är analytikern som analyserar, det är analysanden.

³Nio år tidigare, 1969, hade Lacan infört *la passe* i syfte att tydliggöra och formalisera övergången från analysand till analytiker. Experimentet, som Lacan senare förkastade, innebar att kandidaten genomgick en så kallad läroanalys hos en av skolan utsedd utbildningsanalytiker. En särskild kommitte avgjorde därefter om kandidaten kunde passera från analysand till analytiker.

På konferensen om *Le Symptôme* i Genève 1975 berättar Lacan, med anledning av att mötets moderator använt termen *l'analysé* ("den analyserade"), att han infört termen *l'analysant* ("den analyserande") för att säga att i analysen är det den analyserande som gör arbetet (alltså analyserar), inte analytikern. Han påpekar också att den engelska termen *analysand* med sitt latinska ursprung betyder "den som ska analyseras" och alltså till sitt betydelseinnehåll överensstämmer med termen *analysé* och inte med det prosodiskt likalydande *analysant*.

Således är inte heller analytikerns begär *hans* eller *hennes* begär – eller *ditt* eller *mitt*. Begäret i analytikerfunktionens får nog snarare sägas vara opersonligt, intransitivt: flackande, irrande, fritt flytande, sökande efter någonstans att slå ner.

Januari 2011